

Regeringens proposition

1980/81: 186

om ammoniak tillverkningen i Kvarntorp;

beslutad den 9 april 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

STAFFAN BURENSTAM LINDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen ställer medel till förfogande så att ett avtal kan ingås mellan staten och Supra AB om upprätthållande fram till slutet av år 1982 av den produktionskapacitet för ammoniak vid Supra AB:s anläggning i Kvarntorp som är nödvändig av försörjningsberedskapsskäl.

Totalt erfordras för ändamålet försörjningsberedskapslån om 45 milj. kr., varav 6,5 milj. kr. för budgetåret 1980/81, 25,7 milj. kr. för budgetåret 1981/82 och 12,8 milj. kr. för budgetåret 1982/83. Av medelsbehovet för de två första budgetåren, 32,2 milj. kr., kan 18,2 milj. kr. tas från redan anvisade eller begärda medel.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-04-09

Närvarande: statsrådet Ullsten, ordförande, och statsråden Bohman, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Eliasson

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Proposition om ammoniaktillverkningen i Kvarntorp

1 Bakgrund

Ammoniak används som råvara vid tillverkningen av kvävegödselmedel, sprängämnen, plaster m. m. I Sverige tillverkas ca 115 000 ton ammoniak per år vid Supra AB:s anläggningar i Köping och Kvarntorp. Vidare importeras ca 140 000 ton per år från Trinidad, Mexico, Venezuela och Sovjet. Förbrukningen av färdiga kvävegödselmedel täcks till ca 60% av inhemsk produktion ur ammoniak, medan resten importeras, främst från Norge.

Kvävegödslingen har stor betydelse för skörderesultatet. Enligt beräkningar av statens jordbruksnämnd (JN) skulle en årlig kvävegiva motsvarande hälften av den nuvarande minska avkastningen till 70–80% av den normala. Ett totalt upphörande av kvävegödsling skulle medföra att avkastningen minskade till 35–40% av den normala.

Enligt 1977 års försvarsbeslut (prop. 1976/77: 74, FöU 1976/77: 13, rskr 1976/77: 311) skall målet för uthålligheten inom livsmedelsprogrammet vara att livsmedelsproduktionen skall kunna ställas om till i huvudsak självförsörjning, vilket hittills har beräknats kunna ske inom tre år. Genom bl. a. beredskapslagring skall tillgång säkerställas på sådana produktionsresurser som inte finns att tillgå inom landet.

Nuvarande mål för beredskapslagringen motsvarar vad som krävs för att kunna möta en ca ettårig avspärrnings- eller krigssituation. Därvid beräknas import täcka 25–30% av behovet. Beredskapen förutsätter även tillgång till nuvarande produktionsresurser vad gäller handelsgödsel.

1978 års försvarskommitté har i ett delbetänkande (Ds Fö 1981:1) aviserat en delvis ändrad inriktning av beredskapen vid kriser med krav på längre uthållighet, fem år, för vissa viktiga sektorer i samhället, bl. a. livsmedelsförsörjningen. Försvarskommittén konstaterar även att det är

särskilt betydelsefullt att kväveförsörjningen för jordbruket kan tillgodoses. Det är därför enligt kommittén önskvärt att produktionskapacitet för framställning av ammoniak inom landet bevaras. Kommittén anser att vissa stödåtgärder kan komma att krävas i detta syfte. Kommitténs delbetänkande remissbehandlas för närvarande. Regeringen kommer våren 1982 att lämna förslag till totalförsvarets framtida inriktning varvid bl. a. denna fråga kommer att behandlas.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) och JN beräknar det genomsnittliga krisbehovet av ammoniak under en treårig omställningsperiod till ca 170 000 ton per år, varav 140 000 ton inom livsmedelsprogrammet. Krisbehovet anses vara ett absolut minimibehov och avses täckas genom inhemsk produktion av 115 000 ton samt till resterande del genom krisimport och beredskapslagring av ammoniak och/eller kvävegödselmedel.

Krisbehovet har beräknats med utgångspunkt från att den årliga kvävegivan successivt under tre omställningsår sänks till 45–35% av det normala, att fläskproduktionen kan minska till en fjärdedel av den nuvarande och att fjäderfäproduktionen helt upphör. Utgångspunkten för nu gällande planering är vidare att spannmålsexporten helt upphör och att all producerad spannmål kan konsumeras inom landet.

Möjligheterna att ersätta handelsgödsel med andra gödselmedel eller kvävefixerande grödor är begränsade.

Supra AB har tidigare fattat beslut om att driften vid Kvarntorpsfabriken skulle upphöra den 31 mars 1981. Skälet till den planerade nedläggningen är att fortsatt drift vid fabriken enligt bolaget i nuläget medför merkostnader i förhållande till import på drygt 30 milj. kronor per år. Merkostnaden föranleds av att det numera är väsentligt billigare att göra ammoniak ur naturgas än – som i Kvarntorp – ur olja. Dessutom har den tekniska utvecklingen gjort att Kvarntorpsanläggningen har blivit för liten för att vara ekonomiskt rationell.

Om Kvarntorpsfabriken läggs ner kommer halva Sveriges produktionskapacitet för ammoniak att försvinna. Denna kapacitet är i krisplaneringen tänkt att täcka en tredjedel av Sveriges krisbehov av ammoniak. Regeringen gav därför i beslut den 19 mars 1981 JN och ÖEF i uppdrag att gemensamt undersöka möjligheterna att träffa överenskommelse med Supra AB om upprätthållande av produktionskapacitet vid ammoniakfabriken i Kvarntorp till utgången av år 1982. Ett eventuellt avtal med företaget skulle träffas med förbehåll för regeringens godkännande.

Myndigheterna har i en skrivelse av den 30 mars 1981 till regeringen översänt en samma dag tecknad principöverenskommelse med Supra AB om fortsatt drift vid Kvarntorpsfabriken. Samtidigt har de hemställt om regeringens godkännande av denna överenskommelse samt om bemyndigande att teckna ett slutligt avtal grundat på överenskommelsen.

I principöverenskommelsen sägs att Supra AB dels skall vidta alla åtgärder som behövs för att fortsätta driften vid ammoniakfabriken, dels

äta sig att till 1982 års utgång producera ammoniak vid fabriken och vidmakthålla dess fulla kapacitet som produktionsresurs. Stillestånd i driften till följd av svårigheter att på för orten och branschen vanliga villkor skaffa arbetskraft till fabriken skall inte anses innebära att Supra AB inte uppfyller sina åtaganden, förutsatt att vid fabriken ändå upprätthålls en för staten godtagbar teknisk produktionsberedskap.

Som ersättning för sina åtaganden skall Supra AB enligt principöverenskommelsen få försörjningsberedskapslån från ÖEF uppgående till 19,3 milj. kr. för 1981 och 25,7 milj. kr. för 1982. Lånen avses avskrivas snarast efter utgången av respektive år om åtagandena uppfylls.

Supra AB skall vidare enligt principöverenskommelsen tillhandahålla staten allt erforderligt underlag som företaget förfogar över för att möjliggöra en långsiktig planering beträffande landets totala försörjningsberedskap för ammoniak genom produktion vid företagets fabriker i Köping och Kvarntorp eller på annat sätt.

Om Supra AB i ett f.n. vilande koncessionsärende åläggs nya och strängare villkor enligt miljöskyddslagen, vilka rubbar förutsättningarna för parternas överenskommelse, skall parterna omförhandla denna så att Supra AB:s ekonomiska utbyte inte försämras.

2 Föredragandens överväganden

Enligt nu gällande försvarsbeslut är livsmedelsförsörjningen ett prioriterat område bl. a. innebärande att livsmedelsproduktionen skall kunna ställas om till i huvudsak självförsörjning. För att detta skall kunna uppnås krävs tillgång till bl. a. kvävegödselmedel. De i Sverige framställda kvävegödselmedlen tillverkas ur ammoniak, som dels produceras i Kvarntorp och Köping, dels importeras från långt bort liggande länder. Ammoniak behövs även för tillverkning av andra i kristid viktiga varor, t. ex. sprängämnen. Supra AB:s anläggning i Kvarntorp skall enligt nu gällande planer i en kristid stå för en tredjedel av Sveriges ammoniakförsörjning. I nu löpande oljelagringsprogram finns vidare vissa kvantiteter olja avsatta för ammoniaktillverkningen.

Sedan det stod klart att Supra AB avsåg att lägga ned Kvarntorpsfabriken har jag i samråd med cheferna för jordbruks- och industridepartementen låtit undersöka olika möjligheter att finna alternativ användning för fabriken, så att dess produktionskapacitet för ammoniak skall kunna finnas kvar i en kristid. Även andra sätt att klara ammoniak- och kvävegödselmedelsförsörjningen i kristid, t. ex. genom lagring, s. k. malpåseläggning av anläggningen eller framtagande av ammoniak via andra tekniska processer har undersökts.

Det har visat sig att dessa metoder att klara försörjningen i nuläget antingen är dyra, svåra att hantera, osäkra eller kräver ytterligare övervä-

ganden. Under den begränsade tid som ställt till buds har det inte varit möjligt att hitta något godtagbart alternativ till ett fortsatt upprätthållande av produktionskapacitet för ammoniak vid fabriken i Kvarntorp. Detta är anledningen till att regeringen uppdrog åt JN och ÖEF att söka komma överens med Supra AB om fortsatt drift av Kvarntorpsfabriken ytterligare en tid.

Jag anser efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet att regeringen bör bemyndiga ÖEF att efter samråd med JN teckna ett slutligt avtal med Supra AB i huvudsaklig överensstämmelse med den tecknade principöverenskommelsen. Den genom avtalet vunna tidsfristen fram till slutet av år 1982 bör användas för mer ingående undersökningar om alternativa vägar att klara ammoniak- och kvävegödselmedelförsörjningen i kristid. Bland annat bör undersökas möjligheterna att i kristid bygga upp en ny ammoniakanläggning där tillverkningen inte är beroende av importerade råvaror.

Vidare bör bevakas hur de nu inledda diskussionerna mellan Supra AB:s huvuddelägare Boliden AB och ett norskt företag om samarbete på kvävegödselområdet utvecklar sig, och hur ett sådant samarbete kan påverka Sveriges kväveförsörjning i kristid. Jag vill här även hänvisa till proposition 1980/81:157 om godkännande av avtal mellan Sverige och Norge angående handeln med jordbruksvaror. Där understryks att det är utomordentligt värdefullt om under normala förhållanden ett samarbete av långtidskaraktär kan byggas upp som säkrar försörjningen av ammoniak och kvävegödselmedel i krissituationer. En särskild översynskommitté skall enligt avtalet arbeta vidare med bl. a. denna fråga. Det är möjligt att tillverkningen i Norge av dessa varor kommer att byggas ut avsevärt under de närmaste åren.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet förordar jag att det erforderliga medelsbehovet om totalt 45 milj. kr. tillgodoses på följande sätt:

– För budgetåret 1980/81 bör på reservationsanslaget F 4. Industriella åtgärder anvisas ytterligare 6,5 milj. kr. att användas inom delprogrammet Kemiska produkter m.m. Av detta belopp kan 2,5 milj. kr. tillgodoses genom omdisponeringar inom ramen för redan anvisade investeringsmedel, varav 0,75 milj. kr. under reservationsanslaget F 3. Beredskapslagring och 1,75 milj. kr. under reservationsanslaget C 4. Inköp av livsmedel m.m. för beredskapslagring (tionde huvudtiteln). Jag föreslår således att dessa belopp inte utnyttjas på respektive anslag.

– För budgetåret 1981/82 bör i tillägg till vad regeringen i propositionerna 1980/81:90 och 1980/81:100, bil. 14 har föreslagit riksdagen att anvisa till reservationsanslaget F 3. Beredskapslagring och industriella åtgärder anvisas 21,0 milj. kr. att användas inom delprogrammet Kemiska produkter m.m. Dessutom förutsätts att ÖEF omdisponerar 4,7 milj. kr. inom anslaget till detta ändamål. Slutligen föreslås att 11,0 milj. kr. inte utnyttjas

under det av riksdagen (prop. 1980/81:100, bil. 13, JoU 1980/81:18, rskr 1980/81:207) anvisade reservationsanslaget C 4. Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring (tionde huvudtiteln).

– Medelsbehovet för budgetåret 1982/83, 12,8 milj. kr., kommer att tillgodoses inom den medelsram som för det budgetåret anvisas för det ekonomiska försvaret.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

godkänna vad jag förordat om ett avtal mellan staten och Supra AB rörande ammoniakstillverkningen i Kvarntorp,

till Industriella åtgärder på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.,

till Beredskapslagring och industriella åtgärder för budgetåret 1981/82 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av ytterligare 21 000 000 kr.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.